
ПОГОВОР

ДЕТЕ КАО СУНЧАНИ ПОДАНИК У ПОЕЗИЈИ ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ

Наша млада, лепа и паметна Десанка Максимовић не воли да се говори о њеним јубилејима. Не због себе него због нас. Жао ми је кад помисли колико смо сви ми за то време остарили и ситиди се што и она сама још није.

Душан Радовић¹

Поезија Десанке Максимовић је важна за српску поезију за децу. За своје стваралаштво песникиња је добила бројне награде и оно, срећом, чини саставни део школских лектира. Били су јој наклоњени изучаваоци књижевности, састављачи антологија и млади читаоци. Деценијама после одласка, она је и даље жива у српској књижевности и култури.

Повод овом издању је двоструки јубилеј везан за живот и дело наше књижевнице: 125 година од рођења Десанке Максимовић и 30 година од како нас је напустила. Истовремено, реч је и о тридесетогодишњици постојања Задужбине „Десанка Максимовић“ која се стара о очувању њеног лика и дела.

---

¹ Радовић, Душан, у: Зорица Хацић (прир.), *Што година Душка Радовића*, Београд: Mascom, 2022, 365.

Подстакнути јубиларним тренутком, потрудили смо се да начинимо избор из песничког опуса за младе читаоце и понудимо један нови угао.

Детињство је присутно у целокупном песничком опусу Десанке Максимовић и у њему заузима важно место: „она доследно ствараће за децу доживљава као враћање детету у себи и својеврсном ‘задовољству у певању’“.² У опусу разликујемо песме о детињству – евокације минулог доба и доживљаја света и песме са инфантилном лирском позицијом, у којима говоре антропоморфизоване птице, кукци и животиње, траве, а слика света се обликује као игра. Песме о детињству из прве (*Песме*, 1924) и друге збирке (која је и насловом њему посвећена – *Врш детињства*, 1927) ауторка је касније прикључивала својим збиркама за најмлађе читаоце. То важи и за последњу збирку из 1991. која се зове *Дечји разговори* (хаику).³ Самим тим, и песнички опус за децу

---

² Радкић, Василије, „Рукопис игре у поезији Десанке Максимовић“, у: *Стваралаштво за децу Десанке Максимовић*, зборник радова, прир. Слободан Ж. Марковић, Десанкини мајски разговори, књ. 16, Београд: Задужбина „Десанка Максимовић“, 2003, 41.

„Можда је слабост према овој наивној песми уствари љубав за родни крај, привезаност за његове лепоте, за вечерњу сетну свирку зрикаваца уз коју сам расла“; Максимовић, Десанка, према: Поповић, Радован, „Животопис Десанке Максимовић – Песникиња душе Србије“, у: Максимовић, Десанка, *Биобиблиографија*, том 10, *Целокупна дела*, Београд: Задужбина „Десанка Максимовић“ / ЈП Службени гласник / Завод за уџбенике, 2012, 28.

³ У међуратном периоду објављује приче и песме у периодици. Четрдесетих објављује *Залонешке лаке за ђаке ирваке*, *Паукову љубашку* и *Шарену шорбицу*, а после Другог светског рата поеме *Златни лејшир* и *Бубамара*

подразумева десетине песничких збирки, поеме, хаику песме, песничке загонетке, попуњалке; томе треба придружити велики број избора и приређених издања. Ако знамо да и у својој прози за децу често користи стихове као говор јунака, разумећемо да је поезија била органски чинилац њеног књижевног изражавања. Тврдила је да не пише за одређени узраст, већ према инспирацији: „Да ли су ове песме писане са свешћу да се пишу управо за децу? Ретко. Писане су као и сваке друге: без обзира ко ће их читати, писане су јер песник није могао да их не напише, није могао да се не сећа детињства и чуда у њему доживљених“, каже ауторка у предговору *Сунчаних ђоданика*.⁴

Своје место у књижевности за децу стицала је постепено, у међуратном периоду, а у другој половини прошлог века она и Бранко Ћопић сматрани су најпопуларнијим дечјим писцима и најрађим гостима у школама, библиотекама, на књижевним сусретима и манифестацијама широм бивше заједничке државе. Као и у књижевности за „одрасле“ није непосредно учествовала током педесетих и шездесетих година у полемикама и борби за модерни дух

(1946), *Зајонешке – одјонешке* (1946) и *Самољасници А, Е, И, О, У* (1949). Најплоднији период обухвата педесете и шездесете године, када издаје пет збирки: *Река ђомоћница* (1950), *Вешрова усјаванка* (1953), *Пролећни сасјанак* (1954), *Росна руковеш* (1955), *Шумска љубашка* (1959); шездесетих чак шест: *Писма из шуме* и *Чудо у ђољу* (1961), *Сунчеви ђоданици* (1962), *Бела врана* и *Пшнице на чесми* (1964), *Злаћни лейшир* (1967). Активност у каснијим деценијама је смањена, али опстајава: *Пшнице на чесми* (1972), *Дете у шорби* (1974), *Песме о ђишцама* (1988).

⁴ Maksimović, Desanka, *Sunčevi podanici*, Beograd: Mlado pokolenje, 1962, 6.

књижевности за децу. Међутим, била је благонакло-
на према модерним тенденцијама и према млађим
колегама. Свој велики углед у јавности користила је
да неког препоручи и помогне. Тако је, на пример,
писала препоруке за пријем Душана Радовића и
Драгана Лукића у Удружење књижевника. О Радо-
вићевој поезији каже: „Радовић зна да са децом нема
шале, да им се не може подвалити [...], да ће она, као
играчку, раскопати песму да виде како је направље-
на. Песник такве природе, уметник који свето десет
пута мери, који вам пружи само очишћену пшени-
цу“,⁵ чиме показује осетљивост за модерни дух и раз-
нолике песничке поетике.

Представа детета у поезији Десанке Максимовић
се заснива на слици ведрога, радосног бића, идеји о
„сунчевом поданику“. Дете је биће светлости, део
природе. Одрасли лирски глас се са пуно љубави
обраћа детету. Песникиња каже: „песник и треба да
води, да одушевљава, да опомиње, да с радошћу пра-
ти развој душе сунчевог поданика, детета [...] Детету
школског узраста треба да се развије свест о припад-
ности свом народу што ће родити и жељу да га буде
достојно“.⁶ Њена поезија подстиче младог читаоца
да машта, да свет опажа као чудо, непоновљиво, и
уверава да у том свету правда и етичност надвлада-
вају зло („Над књигом бајки“).

Песникиња полази од својства дечје природе да
не прави велику разлику између стварности и маште,
па се у њеним песмама свет опажа као чаролијски
(биље, дрвеће, кукци и бубице често се опажају као
јунаци бајки или предања). Свет шуме је сам по себи

---

⁵ Поповић, Радован, Исто, 31–32.

⁶ Maksimović, Desanka, *Sunčevi podanici*, Beograd: Mlado pokolenje, 1962, 5–6.

чудо, због чврсто укорeњeног словeнског пантeизма и фолклорних представа које песникиња активира пишући поезију и прозу. На пример, у загонетки лунарни сјај небеских тела види се као ризница с благом: „Далека је ризница, / препуна је злата, / малених новчића, / великих дуката. / Чувар сав од злата / стражари код врата“ (Месец и звезде); Месец се пореди са новчићем или печатом: „Па ноћ и златан печат на небу“ („Паук“), „Ено, плови златна партица / по реке наше луци“ („Месец“), док су сунчеви зраци златна жица или нити, па паук плете свилу од сунчаног прама у „Маца и паук“. На такве представе наслања се песникиња у приказивању ноћних часова у шуми као добу чудесног у којем „ничу створења из приче“ („Чудо у шуми“). То се додатно појачава алудирањем на мотиве усмених бајки, па су у шуми змајеви двори, Баш-Челик, чардаци ни на небу ни на земљи, змија младожења, а усуд чара људске судбине и убацује их у реку. У томе је сродна стваралаштву за децу Бранка Ђопића који је, како ауторка сматра „творац наше нове бајке у којој јунаци нису надземалска бића, већ његови добри познаници зверке, домаће животиње, небеска тела, па и понека бака.“⁷

***

Избор њених песама за децу распоредили смо у неколико тематско-мотивских целина. Прво поглавље *Писма из шуме* посвећено је песникињиној вечитој инспирацији завичајним пејажом Бранковине – шумом и шумским светом. Оно зато почиње стихом „Ја волим скривити живот шуме“ из „Гатке о

---

⁷ Максимовић, Десанка, „Творац нове бајке и песник револуције“ (предговор), у: Бранко Ђопић, *Цјесме*, 1961, 3–7.

шуми“, у којој се шумски простор доживљава чаролијски. Свако биће је сложени микрокосмос и делић општег поретка и ритма („верујем да је све под небом – / земља, људи, биље, ватра – / од исте твари“), и то је важна поетичка особина певања. У природу има велико поверење, што се види у песми „Старке у жарке“ у којој је сигурна да ће јој она помоћи кад устреба (пружити уже над понором). То наводи и Слободан Ж. Марковић: „Поетски свет Десанке Максимовић носи у себи прожимање човека и природе и оличава њихову блискост – [...] да је природа у њеној поезији постала носилац људске суштине“.⁸ Зато „камење хода и певају траве“; „све ствари су у свету живе, и големе, све говоре и имају људске очи праве“ – „Над књигом бајки“; хаику „Чудна ливада – / Очију на стотине, / а свако друкчије“.

Уодношавање песничког бића са ритмом природе и опажање њених тајни почиње од пажљивог посматрања, ослушкивања („Слушајте“) и ишчекивања чуда: радосних изненађења пред вештинама шумских кукаца, пред мудрошћу змије, пред слашћу или лековитошћу шумског биља и плодова, вере у постојање демона природе, шумских духова и вила. Пажљивом посматрачу шума открива своје тајне и он постаје осетљив за говор природе и учи да разумева немушти језик којим се оглашавају бубице и птице, али и камење, ветар, борови и воде: „ја знам језик немушти / који се учи у древној под небом школи, / њега зна човек који самоћу воли, / који раз-

---

⁸ Марковић, Слободан Ж., „Природа – везивно ткиво стваралаштва Десанке Максимовић“, у: Тутњевић, Станиша (ур.), *Над целокупним делом Десанке Максимовић*, зборник радова, Београд: Задужбина „Десанка Максимовић“, 2003, 35.

уме језик кише кад пљушти“ („Како ко“ и песма „Језик птица“). Од детињства упозната са говором природе (хаику: „Још од детињства / Добро се слажем / с многим немуштима“), лирска јунакиња разговара са шумским створовима. Уверена је да природа осећа и предсказује догађаје, само је треба познавати и разумети („Гатара“).

Поједине песме засноване су на непосредном сусрету са птицом („Врана“) или бубицом, пужом и међусобном упознавању, самеравању човека и бића природе: врана, змија, паук, пуж посматрају лирску јунакињу са различитим емоцијама (мудра змија „очице канда своје / зачуђено упре на ме“) – зачуђено, збуњено, са неверицом и неразумевањем или пак насмејано, у жељи да јој саопште неку тајну („насмејаног кљуна / ступала је мени право / као да ми је хтела рећи: / Здравно, здраво! / очи су јој се сјале / као два тамна кристала“). Лирска јунакиња не жели да поремети њихов труд и креације, као што је паукова мрежа, свесна њене драгоцености и осећања и снова, жеља које је паук уплео у своје нити: „ко зна шта је паук снивџ / докле је плео мрежу; / и он је можда срце / у танане нити прео, / у мрежу га створио свега“ („Пауково дело“). Шумским бићима приписује људску карактерологију и послове, па је паук налик газди, сељаку који је узорао њиву, бумбари су продавци старих ствари, стризибуке кројачице „кроје без престанка“, речни рак кроји хаљине рибама и сл.

Шумска бића се приказују и хумористички. Њихови потези могу бити неспретни, комични (у песми „Мали баук“ бауче не успева да преплаши зеца пошто се сам уплаши медведа и побегне) или лукави, као што лија вара коке да ће им дати жита, ако дођу њеној кући, птице се расправљају ко има лепши и већи нос („Кос и нос“). Неретко су приказани као

разиграна деца, као што мали слепи мишеви подсећају на циркузанте у раздраганом ковитлању крила или паучић који бежи уснулој мајци паучици и љуља се на превисокој шумској љуљашци. Игра као животно начело („најосновнији духовни елемент живота“),⁹ која „потврђује, и то у најпотпунијем смислу, надразумски значај нашег положаја у космосу“¹⁰ видљива је и на макроплану, као хармонија природних елемената, па се тако „море и планина / од давних давнина“ играју жмурке („Жмуре“), при чему се гора маглом сакрива од мора, а море сутоном од планине.

На крају поглавља налазе се песме у којима се у певање за децу уводе мотиви пролазности и смрти, злих слутњи. И поред доминантне оптимистичке слике природе, саставни део живота чини и нестанак, па отуда и песме засноване на суморнијој слици света, предсказању несреће, слутњама о растанку. Смрт сваког бића погађа лирску јунакињу, било да је реч о посеченом дрвету или мртвој птици. Крик умирућег преноси се од немог биљног субјекта на птицу која „над гнездом разореним кука“ толико снажно да се „шума ори од непознатог птичјег вриска“. Врисак из дивовског кљуна као да преноси општи крик природе и Творца над бићем које страда.

Други део овог издања чини поглавље *Сунчани поганици* посвећено слици детињства и инфантилизацији света природе. Неке песме су засноване на народној лирској поезији, на пример, лирски надопев истоимене породичне песме „Сестре без брата“

---

⁹ Huizinga, Johan, *Homo ludens. O podrijetlu kulture u igri*, Zagreb: Naprijed, 1982, 31.

¹⁰ Isto, 11.

у којој сестрице моле прво борић, па Месец и голуба да им буде брат, да „имају волети кога“ и, најзад, вилу да им га поклони како би се имале са ким играти.

Занимљива је слика породичних и друштвених односа у поезији за децу Десанке Максимовић. У њој нема критичких тонова детета према свету одраслих, побуне у име дечјих права, али нема ни служења поезије баналним васпитним поривима. Њена поезија о деци и из дечје перспективе је топла, испуњена поверењем у дете и његове могућности, са жељом да му се свет представи као свемогуће место („Над књигом бајки“, „У дечјој библиотеци“), те да верује у праведност и доброту света, да у тај свет ступа смело, са пуно љубави и увек чува правичност у срцу („имам у правду поверења“). Одрасли у њеној поезији су благонаклоне фигуре: они преносе искуство, шале се са дететом, труде се да га развеселе. Они дарују веру у чуда („У џепу моје старемајке / ређају се приче и песме / и легенде и бајке“), тумаче знаке природе и објашњавају га младом бићу. У лик одраслог понекад је уграђено и сећање на рано преминулог оца учитеља. У песми „Час земљописа“ сећање је митизовано, па он стоји на брду „обасјан сунцем кô буктиња“. Учитељ је довео ђаке на узвишење и показује им рељеф у којем одрастају. Тај простор је покренут очевом руком и гласом, динамизован и узбудљив: брда каскају као циновске камиле, села играју укруг у колу, у колубарски слив улива се Сунца златна здела, уз брда се пењу шумске чете.

Песникиња разуме дечје несташлуке, али их посматра као типичне црте дечје заигране природе. Деца су радознала, љубопитљива („Дечја радозналост“), играју се луткама и подучавају их („Лутке рачунају“), обраћају се петлићу да им помогне и пробуди их да не закасне у школу („Петлић“). Велики

број песама посвећен је школском животу детета. Од њих одабрали смо ону у којој се приказује фигура строгог, али правичног наставника ког деца постепено прихватају, тек кад виде колико им значи његова постојаност у начелима („Ђачко срце“). У позним збиркама, посебно у *Дешету у шорби* (1977) песникиња има у виду да су градском детету село и природа страни, па га позива у природу („У дечјој библиотеци“, „Деца граде зверињак“, „Живе играчке“), покушавајући да му је приближи аналогјама са њему блиским феноменима: сеоски призори могу бити узбудљиви и живописни као на филму („Сеоски биоскоп“), у оближњој шуми је „фабрика живих играчака“, али те „играчке“ раде без батерија или механизма: „међу њима / и живо, сасвим мало куче / што већ од јуче / само трчкара и скамуче, / не мора да се навија кључем; / и мало, права играчка, прасе, / грокће само, не навија се“.

Дете обликује цртеж према сопственом доживљају света, па је мотив дечјег цртежа чест у поезији за децу: „Тешко је насликати кишу / и погодити које је боје: / можда је сива као у миша, / можда је зелена као зова, / можда је бела као млеко, / можда је шарена као дуга / изнад врта, / зато је дете неко / од неба до земље и кровова / повукло неколико разнобојних / црта“ („Дечји цртеж“).¹¹ Сама природа је најуспешнији уметник, па Мај акварелиста боји травчице црвеном, плавом и жутом („Мај“), а облак се види као небески чаробњак који се непрекидно мења и трансформише: „Живи на небу / мађиони-

---

¹¹ Из тог разлога многи песници су га користили: Гвидо Тартаља у „Оживелој цртанки“; Душан Радовић у „Страшном лаву“, Григор Витез у „Бијелом лаву“ и „Сликару“, Бранислав Лазаревић у песми „Сликар“ и тако редом.

чар. / Мења се сваки пут: / сад је црн као гар, / сад бео, сад жут. / Сад је цео, / сад растури се у комаде. / Сад је кула, / сад чича седе браде, / сад шума, сад чун. / Час је цар злата пун, / час просјак обувен у траље, / и тако даље...“ Непрекидно кретање, претапање из једног облика у други у природи јесу умеће природе да увек буде лепа на сасвим другачији начин, па се може рећи да је облак прави уметник који гради и разграђује своје творевине маште („па опет изнова ствара / никад му није доста“). Поглед у небеског уметника рађа и свест о људској несавршености и подстиче лирску јунакињу да строже преиспита сопствено песничко умеће: „Код куће, на месецу, / кад ноћ доплови бледом, / потражих последње песме / што сам их писала за децу / да видим, да не морам / све их брисати редом“.

Десанка Максимовић имала је склоност за ликовну уметност: „Песник у мени имао је и свог двојника сликара, што ме је навело да у младости упоредо са факултетом похађам вечерње курсеве у Сликарској школи, али је дар песника био јачи, изразитији па сам курсеве у Сликарској школи напустила“. Отуд су и боје и песничке слике у њеној поезији за децу живе и интензивне. Песма „Изволите на изложбу деце сликара“ посвећена је онеобиченом, шаљивом, па и гротескном виђењу света у којем се крију дискретно назначене породичне релације. О томе сведоче шаљива (или пре гротескна) изобличења на портретима: ликови стоје на једној нози, без ногу или имају два пара ногу, разливане усне и носеве, телесно су хипертрофирани или увећани. То указује на родитељску оптерећеност послом (увеличани ташна и кишобран уз мајушну женску фигуру; у очевој фигури наглашена је лула која се дими), посвећени сопственом изгледу, нестабилни: „стоји на

једној нози / као рода, / и кад пожели да хода, / мора неко да је вода, / да се не би спотакла / и разбила, као да је од стакла”. У приказу мајке која води „звер“ приметна је алузија на Радовићевог „страшног лава“: седма мама води звер, „а можда води и лава, / јер је зверци велика глава / и дуга грива / као што у лавова бива / (сликар без искустава / уместо мачке лако / нацрта лава).”

Завршетак поглавља намењен је песмама у којима се евоцира властито детињско искуство. Бивша девојчица сећа се доба у којем је свет чуда био истинит и разумљив. Богатство дечјег краљевства маште („У детињству сам била кнегиња“) проистицало је из чудесног богатства природе: „И као кнегиња свака, / или кнежевска сестра, / имала сам три оркестра: / оркестар зрикаваца, / што свира за првог мрака, / и птичији оркестар са храста, / и жабли са жабљака”; „Имала сам десет воденица, [...] и десет зелених чардака / и кула у ваздуху“. У песми „Необично школовање“ песнички глас сведочи о свом русоовском „природном образовању“, о првим спознајама света пре школе; музику је научила од птица, домаћинство од веверица, филозофију од лисца и змија, пчеларство од медведа, географију од дивљих гусака и ждралова. Ово *природно* образовање изнова проистиче из уверења у врховну мудрост природе у односу на људска знања.

Певање садржи мисли о пролазности, крхкости живота, краткотрајности среће, те се у наивну песму укључују знатно озбиљнији тонови, као што је, на пример, горка спознаја зрелости – жал због бездетности у „Богатом детињству“: „Штета је само што нисам / имала кћер или сина / да ми кнежевину наследе“. Птице се опажају као медијатори између земље и неба, па је у „Јутарњем псалму“ птичји

пој приношење захвалности Богу: „пева тица, Богу враћа / радост за росу / што се круни / на њено грло“, а по „Шеви“ шаље се поздрав „онима из другог света“: „ако од висине не полуди, / ако угледа бога, / да ли ће се сетити кога / од нас на земљи људи?“ Понешто запетљано у трагању за сопственим идентитетом наивно биће доспева до мисли о божанском која подразумева свест о некаквом натприродном бићу чија воља је хировита (суровом змају), који једном руком даје а другом узима, леденом цртачу који обликује људске судбине без саосећања. Међутим, сâм почетак песме крије позније сазнање о поједностављеном разумевању „многих светлих истина“.

У поглављу *Чудо у пољу* антропоморфизовани ентомолошки и флорални свет представљен је низом песама о пролећном месецу Мају као домаћину гозбе, о ливадском звонцету којим се буде бубице, о мајци ливади која деци-цвећу умива очи летњом кишом. Ту су и инфантилизоване слике животињског света који је весео, раздраган и смешан: патке се хвале децом и њиховим способностима, зечићи својом храброшћу, кос да има најлепши нос међу птицама, бумбар се представља као богати странац, мишићи се плаше од мачкова злих, речни рак (налик „Причи о раку кројачу“) кроји хаљинице за рибе од речног седефа, ливадске траве се хвале својом ликовитошћу.

Често је ономотопејично оглашавање и сведочење у првом лицу, којим мишеви, детлић, ћуран, патке, мрави и друга бића хумористички исказују свој карактер и своју природу.

Два ноћна пејзажа („Вече на риту“, „Месечина“) откривају песничку вештину грађења атмосфере свечаног мира и показују како се деликатно и поступно у лирску слику уписују обриси метафизичког.

У првој песми рит се благо њише под поветарцем налик ритму успаванке, а затим се смирује, све се утишава и успоставља се равнотежа између небеса и златних вода чиме се алудира на присуство светог. У другој лирској слици ноћни час је приказан као пут ка небу два бора „кô два жива створа“. Прво се успоставља стаза на видiku која се улива у небо (уз аналогију са уливањем речице у море), а затим два висока бора, кретањем им се даје алузија да су људске фигуре полако путују сребрном равницом ка небесима. Коначно, филозофско разумевање живота као смеше светлих и тамних тренутака у одељу дечје песме присутно је у песми „Свитац“. Певање се одвија кроз обраћање једне сестрице другој; девојчица се позива да посматра лет свица и његову сталну променљивост („час је као зора румен, / час је као поноћ црн“). Особеност свица шири се на певање о несталности људске судбине, о животу у којем се смењују радост и туга, о срећи која нам може измицати. Тиме песникиња показује не само на сложеност, лепоту и муку живљења већ и како своје читаоце поступно уводи у сложене равни текста. Стална игра животних облика и околности опевана је и у песмама о облацима („Облаци“, „Облак уметник“). Игра облика на небесима асоцира песникињу на пролазност и нестабилност постојања: облаци се играју и мењајући се пролазе читав животни пут, од дечака до румених младића, па до старости и нестанка. Такође, песма о смрти лишћа посвећена је дечјем покушају разумевања пролазности, кроз низ реторичких питања које девојчица упућује мајци. Та питања показују дечју узнемиреност и страх од ништавила. На овим примерима показује се како је Десанка Максимовић озбиљно схватала своје младе читаоце, веровала у

њихове сазнајне могућности и од њих много очекивала и тражила.

Загонетке лаке за њраке ђаке. Овај жанр има дугу традицију у поезији за децу, почев од песника 19. века, Мите Нешковића, Ђорђа Рајковића и других, развија га Јован Јовановић Змај у *Невену (Даштања)*, у међуратном периоду по њему је карактеристичан Бранислав Брана Цветковић, а њиме се бави и Григор Витез (збирка *Веселе замке*, 1955). Још од међуратног периода Десанка Максимовић писала је песнички обликоване загонетке. Објавила је прво *Дванаест загонетки у Полицици за децу* 1935, заједничко издање *Загонетке лаке за ђаке њраке* са Јованком Хорваћанин 1943. и три године касније самостално *Загонетке – одгонетке* (1946). Да ју је овај жанр инспирисао до краја песничке каријере, показује чињеница и да су бројне хаику песме обликоване као загонетке („Бела се јагњад / размилела ливадам / зелено-модром“ – *Облаци*; „Црвени пламен / пројури средином шуме / не запалив је“ – *Лисица*; „Низови белихзуба, / Ниједан није / покварен“ – *Кукуруз*). Одгонетање скривеног значења на трагу је дечје игре и активира младог читаоца да доврши песму решавањем метафоричне слике: „У собици кућица, / у кућици полица, / на полици зделица... / Али ако кажем још што, / знаћете шта је то“ (долап); „Трепти нешто насред села. / Сјајно је – није роса, / крилато је – није пчела, / није мува, није оса, / није ватра – мада гори. / Шта је ово, одговори!“ (свитац). Загонетке су по правилу сажете, али има и развијенијих видова, као у случају облака метафорички виђеног као небеског мађионичара.

У позној етапи стварања песникиња се посвећује форми хаикуа. Песме из *Дечјих разговора* налик су афоризмима насталим из дечјег очућења над сва-

---

кидашњим животним појавама: семенке лубенице сродне су по свом облику и боји бубицама („Лубеница је пуна / скамењених бубица“), црв је за казну затворен у јабуци („Ко је закључао црвића у јабуку? / Шта је згрешио?“), дечак и лопов „чувају“ виноград („У детињству смо / лопов и ја чували / дедин виноград“), а снег се опажа као лептири из небеске баште („Из неке баште / на небу нам долећу / бели лептири“). Суочена са религиозним садржајима, наивна свест их разумева прављењем шаливих аналогича са светом у којем живи, па Богородица „као глумица / има лепу хаљину“, пита се где апостоли „купују одело“ „ишарано крстићима“, свеце доживљава као богате људе због њихове одеће („Јесу ли свеци / били тако богати / као на иконама?“), баш као што би волело да се и очеви облаче свечаније – „као апостоли“, а хришћанске ликове сажаљева што су погнути због болова у врату („Што апостоли / сагињу тако главе? / Боле ли их?“).

Сваки увид у поезију за децу Десанке Максимовић показује да она ни најмање није једноставна и једнозначна, напротив; она осцилује од заигране, ведре слике света до сложеније мисаоне форме, до сенке пролазности и слутње непојамног. Песникиња је озбиљно схватала своје младе читаоце и од њих очекивала да могу разумети и сложену раван постојања. Кроз певање о детињству, и из детињства песникиња је младог читаоца упознавала са свим животним менама, показујући му и светлу и тамнију страну постојања. Храбрећи младо биће да на живот гледа храбро и смело, да верује у мудрост природе, она га подстиче да је упозна, пошто тиме упознаје и самога себе. Позив на отвореност према чуду показује младом читаоцу да се свет састоји не само од појавног, његов саставни чинилац је и она скривена

раван која се мора слутити, осетити и разумевати. Она сугерише детету да се живот састоји од различитих етапа од којих је последња смрт, па ипак, све то треба прихватити као вишу промисао, мудрост – и чудо. Квалитети њене поезије за децу јесу зато у моћи да се буде и духовит, наиван, али и у способности да се проговори о деликатности и сложености животног устројства. То су неки од разлога због којих је поезија за децу Десанке Максимовић сасвим особена, изузетно модерна, жива и актуелна и што има снажан утицај на многе читалачке и песничке генерације.

др Зорана Ојачић